

Mantelzorg in getallen

Mantelzorg in getallen

A.H. de Boer
R. Schellingerhout
J.M. Timmermans

Sociaal en Cultureel Planbureau
Den Haag, oktober 2003

Het Sociaal en Cultureel Planbureau is ingesteld bij Koninklijk Besluit van 30 maart 1973.

Het Bureau heeft tot taak:

- a wetenschappelijke verkenningen te verrichten met het doel te komen tot een samenhangende beschrijving van de situatie van het sociaal en cultureel welzijn hier te lande en van de op dit gebied te verwachten ontwikkelingen;
- b bij te dragen tot een verantwoorde keuze van beleidsdoelen, benevens het aangeven van voor- en nadelen van de verschillende wegen om deze doeleinden te bereiken;
- c informatie te verwerven met betrekking tot de uitvoering van interdepartementaal beleid op het gebied van sociaal en cultureel welzijn, teneinde de evaluatie van deze uitvoering mogelijk te maken.

Het Bureau verricht zijn taak in het bijzonder waar problemen in het geding zijn, die het beleid van meer dan één departement raken.

De minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport is als coördinerend minister voor het sociaal en cultureel welzijn verantwoordelijk voor het door het Bureau te voeren beleid. Omtrent de hoofdzaken van dit beleid treedt de minister in overleg met de minister van Algemene Zaken, van Justitie, van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties, van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, van Financiën, van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, van Economische Zaken, van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

© Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag 2003
Zet- en binnenwerk: Trees Vulto, Schalkwijk
Omslagontwerp: Bureau Stijlzoorg, Utrecht
ISBN 90-377-0146-9

Sociaal en Cultureel Planbureau
Parnassusplein 5
2511 VX Den Haag
Telefoon (070) 340 70 00
Fax (070) 340 70 44

Website: www.scp.nl
E-mail: info@scp.nl

Inhoud

Voorwoord	7
1 Toelichting	9
2 Kerncijfers mantelzorg	11
Hoeveel mantelzorgers zijn er?	11
Methode om het aantal mantelzorgers in de eigen regio te schatten	13
De mantelzorger: achtergrondkenmerken	14
De mantelzorger: belemmeringen en gezondheid	15
De hulpbehoevende: achtergrondkenmerken	16
De hulpbehoevende: kenmerken van de hulpbehoefte	17
Relatie tussen mantelzorger en hulpbehoevende	19
Waarom geeft men mantelzorg?	20
Aard van de door mantelzorgers geboden hulp	21
Duur en intensiteit van de hulp naar kenmerken van de mantelzorger en de hulpbehoevende	22
Duur en intensiteit van de hulp naar kenmerken van de hulpbehoefte	23
De belasting van mantelzorgers	24
3 Het sociale netwerk	27
Hoeveel mantelzorgers staan er alleen voor?	27
Soorten hulpnetwerken: hoeveel mantelzorgers helpen de hulpbehoevende?	28
Soorten hulpnetwerken: wie zijn de andere mantelzorgers?	29
Verdeling van de mantelzorg	30
Verdeling van de mantelzorg bij zorgdelers	31
Verdeling van taken tussen mantelzorgers onderling	32
Gebruik van ondersteunende diensten	33
4 Relatie tussen mantelzorg en professionele zorg	35
Mantelzorg met en zonder thuiszorg	35
Verdeling van de hulp tussen mantelzorg en thuiszorg	36
Verdeling van de taken tussen mantelzorg en thuiszorg	37
Afstemming met de thuiszorg	38
Vraag naar (extra) hulp van de thuiszorg	39
Gewenste typen hulp van de thuiszorg	40
Aanvraag bij het regionaal indicatieorgaan (RIO)	41
Noodzakelijke hulp bij uitval	42
Mantelzorg in tehuizen en woonvoorzieningen	43
Verdeling van taken tussen mantelzorg en thuispersoneel	44

5	Financiële aspecten	45
	Extra uitgaven: definitie, voorkomen en gemiddelde uitgaven	45
	Extra uitgaven: voorkomen van uitgaven naar duur en intensiteit van de zorg	47
	Extra uitgaven: hoogte van de gemiddelde uitgaven naar duur en intensiteit van de zorg	48
	Ontvangen vergoedingen	49
	Derving van inkomen	50
	Financiële problemen	51
	Behoefte aan een vergoedingsregeling	52
	Bereidheid tot verlenen van mantelzorg: relatie met hoogte van de uitgaven	53
	Noten	54

Voorwoord

In 2001 heeft het toenmalige kabinet de ‘Notitie Zorg Nabij’ uitgebracht. Deze notitie was bedoeld om de waardering uit te spreken voor de zorg die door veel mensen belangeloos aan een naaste wordt geboden. Tevens werd een aantal voornemens uitgesproken om de positie van de mantelzorgers te versterken. Daarbij kan worden gedacht aan het versterken van de infrastructuur voor de mantelzorgondersteuning en aan beleidsondersteunend onderzoek. Inmiddels is gebleken dat Zorg Nabij een belangrijke impuls heeft gegeven bij andere instanties dan vws en aan de mantelzorgorganisaties om na te denken over de rol van mantelzorgers en de wijze waarop zij daarbij kunnen worden ondersteund. Een probleem daarbij is dat eigenlijk weinig bekend is over deze vorm van zorg. We weten niet goed hoeveel mantelzorgers er precies zijn, we weten niet wie de mantelzorgers zijn, wat zij precies doen en waarom ze hulp geven. Dat maakt het lastig voor professionele zorginstellingen, voor overheden en voor andere betrokkenen bij dit onderwerp om activiteiten te organiseren of om een beleid ten aanzien van mantelzorg te ontwikkelen. Dat is jammer omdat daardoor minder ondersteuning en erkenning kan worden geboden dan waarop mantelzorgers eigenlijk zouden mogen rekenen.

Het voorgaande was een van de redenen voor vws om het SCP te verzoeken nader onderzoek te verrichten naar een aantal belangrijke aspecten rond mantelzorg. Het resultaat van dit onderzoek is neergelegd in het boek *Mantelzorg. Over de hulp van en aan mantelzorgers*. In dit boek staan veel gegevens die ertoe bijdragen meer duidelijkheid te brengen in de mantelzorg. Om de toegankelijkheid van dit boek te vergroten en om direct een aantal beleidsrelevante gegevens bij de hand te hebben voor dagelijks gebruik heeft het SCP besloten om een aantal belangrijke gegevens uit de publicatie samen te vatten en apart te publiceren. Het resultaat daarvan ligt thans voor u.

Ik ben ervan overtuigd dat veel mensen die zich – op welke manier dan ook – bezig houden met het thema mantelzorg veel baat zullen hebben bij dit boekje.

Drs. ing. A.H.J. Moerkamp
Directeur Verpleging, Verzorging en Ouderen
Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

1 Toelichting

De gegevens in dit cijferrapport zijn gegroepeerd naar onderwerp. In hoofdstuk 2 worden kerncijfers over de mantelzorg gepresenteerd. Hoeveel mantelzorgers zijn er in Nederland, wie geven en ontvangen er hulp, hoe intensief is de hulp en wat voor hulp wordt er gegeven? Het derde hoofdstuk behandelt het sociale netwerk van de mantelzorger. Hoe vaak geeft een mantelzorger alleen hulp? Indien er sprake is van meerdere mantelzorgers, welke relatie hebben zij tot elkaar en hoe hebben zij de taken rondom het zorgen verdeeld? Centraal in het vierde hoofdstuk staat de relatie tussen mantelzorg en de professionele zorg. Met name wordt aandacht besteed aan de relatie tussen mantelzorg en thuiszorg. Hoe is de hulp verdeeld en hoe verloopt de afstemming tussen mantelzorg en thuiszorg? Naast mantelzorg in combinatie met thuiszorg komt ook mantelzorg voor hulpbehoevendenden in tehuizen en woonvoorzieningen aan bod. In het vijfde hoofdstuk ten slotte, komen financiële aspecten van mantelzorg aan de orde. Hoeveel en welke extra uitgaven hebben mantelzorgers? Hoeveel en welke mantelzorgers derven er inkomen of komen in de financiële problemen?

De presentatie van de gegevens is eenvoudig gehouden. Per onderwerp wordt steeds één tabel gegeven met een begeleidende tekst.

Voor een verantwoording van het onderzoek waarin de hier gepresenteerde gegevens zijn verzameld, wordt verwezen naar het rapport *Mantelzorg. Over de hulp van en aan mantelzorgers* (SCP-publicatie 2003/1^I).

2 Kerncijfers mantelzorg

Hoeveel mantelzorgers zijn er?

Tabel 2.1 Aantal mantelzorgers in Nederland in 2001, volgens verschillende criteria

criteria	aantal mantelzorgers x 1000
geen selectiecriteria	3.700
alléén mantelzorgers die een hulpbehoevende helpen die geen deel uitmaakt van hun eigen huishouden	3.200
alléén mantelzorgers die hulp bieden aan chronisch zieken, tijdelijk zieken, of stervenden (niet aan hulpbehoevenden die buiten deze categorieën vallen)	2.700
alléén mantelzorgers die hulp bieden aan chronisch zieken	960
alléén mantelzorgers die een hulpbehoevende helpen die ouder is dan 54 jaar	2.400
alléén mantelzorgers die persoonlijke of huishoudelijke hulp geven (niet de mantelzorgers die uitsluitend ondersteuning bieden)	2.900
alléén mantelzorgers enkel huishoudelijke hulp geven	540
alléén mantelzorgers die enkel persoonlijke verzorging geven	60
alléén mantelzorgers die meer dan 8 uur per week en/of meer dan 3 maanden hulp geven	2.400
alléén mantelzorgers die meer dan 8 uur per week en meer dan 3 maanden hulp geven	750
alléén de mantelzorgers die hulp bieden aan chronisch zieken, tijdelijk zieken en stervenden, en alléén de mantelzorgers die persoonlijke of huishoudelijke hulp geven, en alléén de mantelzorgers die meer dan 8 uur per week en/of meer dan 3 maanden hulp geven	1.100

Bron: SCP (Mantelzorg 2001)

Er is een simpel en een ingewikkeld antwoord mogelijk op de vraag hoeveel mantelzorgers er in Nederland zijn. Het eenvoudige antwoord luidt: 'Jaarlijks helpen 3,7 miljoen Nederlanders van 18 jaar of ouder hun familieleden of goede bekenden die vanwege gezondheidsproblemen ondersteuning nodig hebben'.

Het moeilijke antwoord begint met twee wedervragen: 'Wat wordt onder mantelzorg verstaan en in welk kader wordt over mantelzorg gesproken?' Vanuit het perspectief van de zorg voor ouderen bezien, zal men het meestal hebben over de langdurige, maar weinig intensieve hulp van kinderen aan bejaarde ouders. Is gehandicaptenbeleid de achtergrond dan gaat het om langdurige en intensieve hulp door huisgenoten, maar wie de bijdrage van mantelzorg aan snel ontslag uit het ziekenhuis beziet, zoekt de intensieve kortdurende hulp. De een vindt hulp aan gezinsleden zo vanzelfsprekend dat men die niet tot de mantelzorg rekent, de ander denkt zo over emotionele begeleiding, aan wie dan ook verleend.

Het antwoord op de vraag naar het aantal mantelzorgers hangt dus af van de wijze waarop mantelzorg wordt omschreven en die omschrijving wordt weer bepaald door de groep hulpbehoevenden waarover men spreekt en van de definitie van hulp. Het zal duidelijk zijn dat bij elk van de omschrijvingen een ander aantal mantelzorgers hoort.

In het uitgebreide verslag van het onderzoek naar mantelzorg (het SCP-rapport *Mantelzorg. Over de hulp van en aan mantelzorgers*) gaat het meestal over de 3,7 miljoen mantelzorgers waarvan aan het begin sprake was. Dat is in dit cijferrapport niet het geval.

De gegevens in dit cijferrapport hebben louter betrekking op de 2,4 miljoen Nederlanders die langer dan drie maanden of meer dan acht uur per week hulp hebben gegeven.

Die keuze voor deze specifieke groep is ingegeven door de gedachte dat mantelzorgbeleid pas nodig is als relatief lang of intensief hulp wordt verleend. Dit cijferrapport, dat bedoeld is voor de praktijk van degenen die zich beleidsmatig met mantelzorg bezighouden, dient daar zo veel mogelijk bij aan te sluiten.

Er waren in 2001 ongeveer 12,5 miljoen Nederlanders van 18 jaar of ouder. Het aantal mantelzorgers (2,4 miljoen) bedraagt dus 19% van de bevolking van 18 jaar of ouder. Het aantal van 2,4 miljoen mantelzorgers betreft een heel jaar (2001). Op ieder ijkmoment (in een bepaalde maand), zal het aantal mantelzorgers kleiner zijn dan dit jaartotaal. Als de hulpbehoefte niet langer bestaat, bijvoorbeeld doordat een hulpbehoevende beter wordt of juist overlijdt, zal de mantelzorger geen hulp meer geven. Ook is het mogelijk dat de mantelzorger om andere redenen geen hulp meer kan geven, bijvoorbeeld doordat hij of zij zelf ziek wordt. Er is dus steeds een zekere toestroom en uitstroom van mantelzorgers. Ieder ijkmoment (iedere maand) bedraagt het aantal mantelzorgers tussen de 1,6 en 1,7 miljoen in Nederland, ongeveer 13% van de Nederlandse bevolking van 18 jaar en ouder.

Methode om het aantal mantelzorgers in de eigen regio te schatten

Tabel 2.2 Verdeling van de mantelzorgers naar leeftijd en geslacht, 2001
(gepercenteerd ten opzichte van het totaal aantal mantelzorgers, n = 852 = 100%)

	man	vrouw	totaal
18-34 jaar	6	10	16
35-44 jaar	6	15	22
45-54 jaar	12	20	32
55-64 jaar	8	9	17
65-74 jaar	6	3	9
≥ 75 jaar	3	1	4
totaal	42	58	100

Bron: SCP (Mantelzorg 2001)

Het is mogelijk om een schatting te maken van het aantal mantelzorgers in een bepaalde gemeente of in een bepaalde regio. Stel dat een gemeente 100.000 inwoners telt van 18 jaar of ouder. Het geschatte aantal mantelzorgers in die gemeente bedraagt dan 19.000 (19% van 100.000), gerekend over een kalenderjaar. Voor deze gemeente met 100.000 inwoners van 18 jaar of ouder geldt dat er iedere maand ongeveer 13.000 mantelzorgers zijn.

In tabel 2.2 is aangegeven welk percentage van het totale aantal mantelzorgers tot een bepaalde leeftijd/geslacht combinatie behoort. Op basis van deze tabel is het mogelijk om schattingen van bepaalde groepen mantelzorgers te genereren. Bijvoorbeeld, 13% (9% + 4%) van de mantelzorgers is 65 jaar of ouder. In de gemeente van 100.000 inwoners van 18 jaar of ouder hebben we het dan over 13% van 19.000 mantelzorgers = 2470 mantelzorgers. 4% (3% + 1%) van de mantelzorgers is ouder dan 65 jaar en vrouw. In de gemeente van 100.000 inwoners van 18 jaar of ouder gaat het dan om 4% van 19.000 is 760 mantelzorgers. Op vergelijkbare wijze zijn de aantallen mantelzorgers per ijkmoment (maand) te berekenen.

De mantelzorg: achtergrondkenmerken

Tabel 2.3 Achtergrondkenmerken van mantelzorgers ten opzichte van de populatie van 18 jaar of ouder, 2001 (verticaal gepercenteerd)

		mantelzorgers	gehele bevolking
geslacht	man	42	49
	vrouw	58	51
leeftijd	18-34 jaar	16	30
	35-44 jaar	22	21
	45-54 jaar	32	19
	55-64 jaar	17	13
	65-74 jaar	9	10
	≥ 75 jaar	4	8
huishoudensamenstelling	alleenstaande	11	20
	twee volwassenen zonder kind	41	38
	eenoudergezin	3	4
	twee volwassenen met kind	44	37
	anders	0	1
hoogstgenoten opleiding	basisonderwijs	6	10
	middelbaar voorbereidend	42	41
	hoger voorbereidend onderwijs	12	13
	mbo	10	8
	hbo	20	17
	universiteit	6	6
	anders	3	3
	niet afgerond	1	2
betaald werk	iedereen	56	54
	personen < 65 jaar	64	65
(n)		(852)	

Bron: SCP (Mantelzorg 2001)

Er geven meer vrouwen (58%) dan mannen mantelzorg. Mantelzorgers zijn vaak tussen de 45 en 54 jaar oud. De gemiddelde leeftijd van een mantelzorger is 49 jaar. Mantelzorgers hebben even vaak een betaalde baan als de rest van de volwassen Nederlandse bevolking en ongeveer hetzelfde opleidingsniveau, zij zijn echter minder vaak alleenstaand.

De mantelzorg: belemmeringen en gezondheid

Tabel 2.4 Belemmeringen en ervaren gezondheid van mantelzorgers naar leeftijd, 2001 (verticaal gepercenteerd)

	leeftijd mantelzorgers					totaal
	18-34 jaar	35-44 jaar	45-54 jaar	55-64 jaar	≥ 65 jaar	
handicaps of belemmeringen						
niet aanwezig	91	82	68	70	56	74
wel aanwezig, maar hierdoor niet belemmerd	1	1	2	6	4	3
wel aanwezig, en hierdoor licht belemmerd	6	13	19	19	37	18
wel aanwezig, en hierdoor ernstig belemmerd	2	4	11	6	3	6
ervaren gezondheid						
zeer goed	28	16	10	15	7	15
goed	52	68	60	60	64	61
matig	20	15	25	23	26	22
slecht	0	1	4	1	3	2
totaal	100	100	100	100	100	100
(n)	(137)	(185)	(271)	(143)	(107)	(843)

Bron: SCP (Mantelzorg 2001)

Bijna een kwart van de mantelzorgers (74%) heeft zelf geen beperkingen of handicaps. Een kwart van de mantelzorgers heeft dus wel beperkingen of handicaps en 6% is daardoor sterk belemmerd in het dagelijks functioneren. Het percentage mantelzorgers met een belemmering of handicap neemt toe met de leeftijd.

Mantelzorgers beoordelen de eigen gezondheid overwegend als 'goed' (61%).

De hulpbehoevende: achtergrondkenmerken

**Tabel 2.5 Achtergrondkenmerken van de hulpbehoevende naar geslacht , 2001
(verticaal gepercentageerd)**

		man	vrouw	totaal
leeftijd	0-39 jaar	15	13	14
	40-64 jaar	26	19	21
	65-79 jaar	28	32	31
	≥ 80 jaar	31	36	34
opleiding	basisonderwijs	33	37	36
	lbo/mavo	40	42	41
	mbo/hbo/universiteit	27	21	23
huishouden- samenstelling	hulpbehoevende is alleenstaand	44	56	52
	hulpbehoevende is niet alleenstaand	56	44	48
opname in tehuis of woon- voorziening	niet opgenomen geweest	77	74	75
	1-3 maanden opgenomen geweest	9	6	7
	4-11 maanden opgenomen geweest	6	6	6
	12 maanden opgenomen geweest	9	14	12
totaal		100	100	100
(n)		(238) ^a	(592) ^b	(830)

a 29% van totale aantal hulpbehoevenden.

b 71% van totale aantal hulpbehoevenden.

Bron: SCP (Mantelzorg 2001)

Bijna 65% van de hulpbehoevenden is ouder dan 65 jaar, de gemiddelde leeftijd is 67 jaar. De helft van hen is alleenstaand en vaak zijn zij lager opgeleid. Vrouwen zijn, met 71% sterk oververtegenwoordigd. Drie kwart van de hulpbehoevenden is niet opgenomen geweest in een tehuis of woonvoorziening, 12% is 12 maanden opgenomen geweest.

De hulpbehoevende: kenmerken van de hulpbehoefte

Tabel 2.6 Kenmerken van de hulpbehoefte naar leeftijd, 2001 (verticaal gepercentageerd)

		0-39 jaar	40-64 jaar	65-79 jaar	≥ 80 jaar	totaal
oorzaak ^a	geestelijke achteruitgang		2	19	35	18
	psychische problemen	27	16	13	8	14
	lichamelijke handicap	27	37	44	47	41
	ernstige ziekte	14	47	31	19	28
	anders	48	25	27	32	31
fysieke beperkingen	niet beperkt	10	4	3	0	3
	licht beperkt	18	4	2	1	4
	matig beperkt	26	19	17	7	15
	ernstig beperkt	47	73	78	91	78
begeleidingsbehoefte	weinig	59	43	34	21	35
	matig	14	33	34	35	31
	veel	27	24	32	45	34
emotionele steun	niet nodig	18	34	30	38	32
	wel nodig	81	66	70	62	68
noodzaak tot toezicht ^b	geen noodzaak	70	78	82	87	81
	wel noodzaak	30	22	18	13	19
aantal maanden hulpbehoefte (2001)	1-3 maanden	17	18	9	4	10
	4-11 maanden	50	39	43	36	41
	12 maanden	33	44	48	60	49
totaal		100	100	100	100	100
(n)		(114)	(177)	(258)	(285)	(834)

a Meerdere oorzaken mogelijk; de verschillende oorzaken tellen op tot meer dan 100%.

b De hulpbehoevende kan niet langer dan een half uur alleen worden gelaten.

Bron: SCP (Mantelzorg 2001)

De meest voorkomende oorzaak van de hulpbehoefte is een lichamelijke handicap (41%). Ruim drie kwart van de hulpbehoevenden (78%) is ernstig beperkt. Twee derde van de hulpbehoevenden (68%) heeft behoefte aan emotionele steun, bijna 20% van de hulpbehoevenden kan niet langer dan een halfuur alleen worden gelaten. Bijna de helft van de hulpbehoevenden (40%) heeft het hele jaar hulp nodig.

Een lichamelijke handicap wordt vaker als oorzaak opgegeven naarmate de hulpbehoevende ouder is. Geestelijke achteruitgang komt tevens (logischerwijs) het meest voor bij de oudere hulpbehoevenden, het vormt een oorzaak bij 35% van de hulpbehoevenden van 80 jaar of ouder. Bij de groep hulpbehoevenden van 0-39 jaar worden relatief vaak psychische problemen als oorzaak aangegeven (27%).

Met de leeftijd van de hulpbehoevende stijgt het aandeel van degenen met ernstige fysieke beperkingen. De begeleidingsbehoefte en de noodzaak tot toezicht zijn het hoogst bij de oudste hulpbehoevenden. De behoefte aan emotionele ondersteuning is juist het laagst bij de oudste hulpbehoevenden en het hoogst bij de jongste hulpbehoevenden.

Relatie tussen mantelzorg en hulpbehoevende

Tabel 2.7 Relatie tussen de mantelzorg en hulpbehoevende, 2001
(n = 852, verticaal gepercenteerd)

	%	gem. reistijd (minuten)
hulpbehoevende maakt deel uit van het huishouden van de mantelzorg		
hulpbehoevende is een partner	14	
hulpbehoevende is een kind	2	
anders ^a	3	
totaal (mantelzorgers die binnen het eigen huishouden helpen)	20	
hulpbehoevende maakt geen deel uit van het huishouden van de mantelzorg		
hulpbehoevende is een ouder	44	25
hulpbehoevende is een kind	3	-
hulpbehoevende is een ander familielid	16	25
hulpbehoevende is een vriend of kennis	12	14
anders ^b	6	6
totaal (mantelzorgers die buiten het eigen huishouden helpen)	80	22
totaal	100	

a Ouder, zus/broer, huisgenoot.

b Collega, buurman, anders.

- Te weinig cases (< 15) om een gemiddelde uit te kunnen rekenen.

Bron: SCP (Mantelzorg 2001)

De meeste hulp wordt gegeven aan personen buiten het huishouden van de mantelzorg. Het betreft hier 80% van de mantelzorgers. Het meest helpen mantelzorgers hun uitwonende ouders (in 44% van de gevallen), gevolgd door andere familieleden (in 16% van de gevallen) en vrienden of kennissen (in 12% van de gevallen). Als er binnen het huishouden hulp wordt gegeven dan betreft dit meestal een partner van de mantelzorg (14% van de mantelzorgers geeft hulp aan een partner). Gemiddeld reizen mantelzorgers 22 minuten om bij 'hun' externe hulpbehoevende te komen.

Waarom geeft men mantelzorg?

Tabel 2.8 Motieven van mantelzorgers, 2001 (n = 852)

	% mantelzorgers waarvoor dit motief sterk meespeelt	% mantelzorgers waarvoor dit motief het belangrijkste is
vanzelfsprekendheid		
ik deed het uit liefde en genegenheid	82	32
ik vond het vanzelfsprekend om te doen	81	31
ik vond het (niet meer dan) mijn plicht	68	14
ik heb altijd een goede relatie met hulpbehoevende gehad, dus had ik het er wel voor over	73	7
de hulpbehoevende zou als het mij zou overkomen, mij ook hebben geholpen	36	3
ik putte veel voldoening uit de zorg	42	1
voorkeur voor thuis blijven		
de hulpbehoevende wilde niet worden opgenomen in een woonvoorziening of tehuis	34	4
de hulpbehoevende wilde het liefst door mij geholpen worden	36	2
ik wilde niet dat de hulpbehoevende in een woonvoorziening of tehuis werd opgenomen	30	1
geen alternatieven		
er was niemand anders beschikbaar	21	2
er was geen plaats in een woonvoorziening of tehuis	12	2
er was niet voldoende thuiszorg beschikbaar	15	1
relatie		
ik wilde geen conflict met hulpbehoevende	6	1
ik wilde door het helpen onze relatie verbeteren	9	0
totaal		100

Bron: SCP (Mantelzorg 2001)

Mantelzorgers kunnen uit meerdere motieven hulp verlenen. Voor de meeste mantelzorgers geldt dat de motieven 'uit liefde en vanzelfsprekendheid' (82%) en 'vanzelfsprekendheid' (81%) sterk meespelen. Voor bijna een derde van de mantelzorgers (respectievelijk 32% en 31%) waren dit ook de belangrijkste motieven.

Verschillende motieven hangen met elkaar samen. Er blijken vier groepen te onderscheiden. Motieven die horen bij 'vanzelfsprekendheid' zijn voor 88% van de mantelzorgers (32% + 31% + 14% + 7% + 3% + 1%) het belangrijkste. Voor 5% (2% + 2% + 1%) van de mantelzorgers geldt dat men met name mantelzorg geeft omdat er geen alternatieven zijn. Voor 21% van de mantelzorgers speelt sterk mee dat de zorg mede voortkwam uit het feit dat er niemand anders beschikbaar was.

Aard van de door mantelzorgers geboden hulp

Tabel 2.9 Type geboden hulp en aantal typen geboden hulp naar leeftijd van de ondervraagde mantelzorger, 2001 (verticaal gepercenteerd)

	18-34 jaar	35-44 jaar	45-54 jaar	55-64 jaar	≥ 65 jaar	totaal
alleen huishoudelijke hulp	17	14	10	9	14	12
alleen persoonlijke verzorging	1	1	0	1	0	1
alleen begeleiding	17	13	18	19	27	18
huishoudelijke hulp + persoonlijke verzorging	4	4	6	2	8	5
huishoudelijke hulp + begeleiding	42	36	35	38	26	36
persoonlijke verzorging + begeleiding	4	3	6	4	6	5
huishoudelijke hulp + persoonlijke verzorging + begeleiding	15	29	24	27	19	24
totaal	100	100	100	100	100	100
(n)	(138)	(184)	(271)	(143)	(104)	(843)

Bron: SCP (Mantelzorg 2001)

Mantelzorgers geven het meest begeleiding en huishoudelijke hulp, vaak in combinatie met elkaar (in 36% van de gevallen), en in mindere mate persoonlijke verzorging.

Duur en intensiteit van de hulp naar kenmerken van de mantelzorgers en de hulpbehoevende

Tabel 2.10 Duur en intensiteit van de hulp, naar kenmerken van de mantelzorgers en de hulpbehoevende, 2001 (n = 852)

		gem. aantal uren zorg per week	gem. aantal maanden zorg in 2001
<i>mantelzorgers</i>			
geslacht	man	21	8,6
	vrouw	18	8,5
leeftijd	18-34 jaar	19	7,4
	35-44 jaar	20	7,6
	45-54 jaar	16	9,1
	55-64 jaar	19	9,2
	65-74 jaar	26	9,8
	≥ 75 jaar	31	9,6
betaald werk in 2001	nee	25	8,9
	ja	15	8,3
<i>hulpbehoevende</i>			
geslacht	man	23	8,0
	vrouw	18	8,8
leeftijd	0-39 jaar	32	7,4
	40-64 jaar	24	7,9
	65-79 jaar	18	8,6
	≥ 80 jaar	13	9,5
lid huishouden	hulpbehoevende is wel lid huishouden mantelzorgers	45	8,5
	hulpbehoevende is geen lid huishouden mantelzorgers	13	8,6
totaal		19	8,6

Bron: SCP (Mantelzorg 2001)

Gemiddeld geven mantelzorgers negentien uur hulp per week gedurende negen maanden, maar duur en intensiteit van de zorg kunnen sterk verschillen. Hou ouder een mantelzorgers is, hoe intensiever en langduriger de hulp wordt. Mantelzorgers met betaald werk geven minder uren zorg dan mantelzorgers zonder betaald werk, maar zij geven niet minder langdurig hulp. Oudere hulpbehoevenden krijgen minder uur hulp per week dan jongeren, maar zij krijgen wel langduriger hulp. De meest intensieve hulp wordt gegeven binnen het eigen huishouden: wel 45 uur per week.

Duur en intensiteit van de hulp naar kenmerken van de hulpbehoefte

Tabel 2.11 Duur en intensiteit van de zorg naar kenmerken van de hulpbehoefte, 2001 (n = 852)

		gem. aantal uren zorg per week	gem. aantal maanden zorg in 2001
fysieke beperkingen	niet beperkt	9	7,9
	licht beperkt	9	8,4
	matig beperkt	15	8,5
	ernstig beperkt	20	8,6
emotionele steun	niet nodig	15	8,6
	wel nodig	21	8,6
noodzaak tot toezicht	geen noodzaak	15	8,8
	wel noodzaak	40	7,6
aantal typen hulp	1 type	10	8,7
	2 typen	17	8,5
	3 typen	35	8,5
totaal		19	8,6

Bron: SCP (Mantelzorg 2001)

De ernst van de hulpbehoefte heeft met name invloed op de intensiteit van de hulp (het aantal uren hulp per week). Hoe groter de hulpbehoefte, hoe intensiever de hulp. Zo krijgen hulpbehoevenden met een ernstige fysieke beperking twintig uur hulp per week, terwijl hulpbehoevenden die geen of een lichte fysieke beperking hebben, gemiddeld negen uur hulp per week krijgen.

De belasting van mantelzorgers

Tabel 2.12 Belasting van mantelzorgers: mantelzorgers die zwaar belast of overbelast zijn naar enkele kenmerken van de hulp(behoevende) en de mantelzorger, 2001 (n = 852, in procenten)

	soort belasting			
	psychische belasting ^a	(vrije) tijdsbelasting ^b	belasting in gezin/werk ^c	overall-belasting ^d
≤ 8 uur en > 3 maanden	20	19	3	2
> 8 uur en ≤ 3 maanden	34	50	9	8
> 8 uur en > 3 maanden	51	52	22	15
hulp binnen huishouden	60	53	20	13
hulp aan ouder	37	41	13	10
overige hulprelatie	19	21	4	3
helpt alleen	40	36	12	10
helpt samen	30	36	10	7
geen baan/kind	32	29	10	10
wel baan, geen kind	38	38	17	10
wel kind, geen baan	32	32	10	5
baan en kind	35	44	9	7
totaal	34	36	11	8

a Voorbeelditems: ik voel mij nooit vrij van verantwoordelijkheden, de situatie van degene voor wie ik zorg laat mij nooit los. Percentage: belast of zwaar belast.

b Voorbeelditems: regelmatig tekort aan tijd ervaren, moeite hebben met het regelen van het huishouden, te moe om iets te ondernemen in de vrije tijd. Percentage: belast of zwaar belast.

c Voorbeelditems: mijn zelfstandigheid kwam in de knel, door betrokkenheid bij hulpbehoevende conflicten thuis en/of op het werk, de combinatie van verantwoordelijkheden (zorg, werk en/of gezin) viel niet mee. Percentage: belast of zwaar belast.

d Percentage zeer zwaar belast of overbelast.

Bron: SCP (Mantelzorg 2001)

Mantelzorgers kunnen belast zijn door de hulp die zij bieden. Er kunnen verschillende maten van belasting worden onderscheiden: psychische belasting, (vrije)tijdsbelasting en belasting in het gezin en/of werk). In deze maten zijn gegevens over in totaal vijftien verschillende problemen verwerkt.

Daarnaast is er ook een overall-maat voor belasting (laatste kolom tabel 2.12). Dit betreft een directe meting aan de hand van de vraag: 'Alles bijeengenomen, hoe belast voelde u zich het afgelopen jaar toen u mantelzorg gaf?'

Van de mantelzorgers voelt zich 8% van de mantelzorgers door hun zorgverplichtingen zeer zwaar of zelfs overbelast. Een derde van de helpers is psychisch belast en nog eens een derde is belast in de vrije tijd. Een op de tien ervaart een hoge belasting op het werk en/of in het gezin.

De belasting blijkt vooral toe te nemen naarmate men vele uren en lang hulp geeft, een partner of kind verzorgt, of er alleen voor staat. Degenen die mantelzorg combineren met een betaalde baan en/of kinderen ervaren vooral een hoge (vrije)tijdsbelasting (vergeleken met degenen zonder een dergelijke taakcombinatie).

3 Het sociale netwerk

Hoeveel mantelzorgers staan er alleen voor?

Tabel 3.1 Mantelzorgers die alleen of samen helpen, naar intensiteit en duur van de hulp en enkele hulpmotieven, 2001 (horizontaal gepercenteerd)

	helpt alleen	helpt samen met andere mantelzorgers	(n)
≤ 8 uur en > 3 maanden	33	67	(397)
> 8 uur en ≤ 3 maanden	40	60	(119)
> 8 uur en > 3 maanden	47	53	(312)
er was niemand anders beschikbaar			
speelt sterk mee	55	45	(158)
speelt beetje/niet mee	33	67	(603)
hulpbehoevende had voorkeur voor bepaalde mantelzorger			
speelt sterk mee	54	46	(281)
speelt beetje/niet mee	29	71	(497)
totaal	40	60	(828)

Bron: SCP (Mantelzorg 2001)

Veertig procent van de mantelzorgers kan de hulp niet met andere mantelzorgers delen. Zij geven doorgaans veel (meer dan acht uur per week) en lang (meer dan drie maanden) hulp. Het alleen helpen komt uiteraard vaker voor als er niemand anders beschikbaar is maar ook als de hulpbehoevende een sterke voorkeur heeft voor een bepaalde mantelzorger.

Soorten hulpnetwerken: hoeveel mantelzorgers helpen de hulpbehoevende?

Tabel 3.2 Ondervraagde mantelzorgers, de relatie met de hulpbehoevende en aanwezigheid van andere mantelzorgers^a, 2001 (horizontaal gepercentageerd)

relatie met de hulpbehoevende	aanwezigheid van andere mantelzorgers			(n)
	helpt alleen	helpt met een andere mantelzorgers	helpt met twee andere mantelzorgers	
partner	85	8	7	(100)
kind	50	29	21	(34)
ouder	33	24	43	(321)
broer of zus	51	29	20	(35)
grootouder	14	0	86	(28)
andere familie	38	22	40	(45)
rest ^b	58	24	18	(137)

a Bij 146 helpers is niet bekend wie de andere mantelzorgers zijn; hiertoe behoort ook de groep die hulp geeft met drie of meer mantelzorgers.

b Kennis, vriend, collega van het werk, buurvrouw of buurman (geen familie).

Bron: SCP (Mantelzorg 2001)

Degenen die hun partner of kind verzorgen doen dit vaak alleen (resp. 85% en 50%). Twee of drie helpers komt, zeker bij het verzorgen van een partner, niet vaak voor. De zorg voor hulpbehoevende ouders wordt over meer mensen verdeeld: twee derde van de helpers rapporteert twee of drie mantelzorgers (100%-33%). Er is ook een groep mensen die zich inzet voor andere familieleden (geen gezinsleden of ouders). Hoeveel andere mantelzorgers hulp geven hangt van af van de relatie met de hulpbehoevende. Zo is de helft van degenen die hun broer of zus verzorgen de enige mantelzorgers (51%) terwijl helpers van grootouders heel vaak de zorg delen (100%-14%). Ten slotte zijn er helpers van anderen, zoals vrienden of kennissen. Meer dan de helft (58%) van deze helpers biedt als enige mantelzorgers hulp.

Soorten hulpnetwerken: wie zijn de andere mantelzorgers?

Tabel 3.3 Ondervraagde mantelzorgers, hun relatie met de hulpbehoevende en andere mantelzorgers (selectie op situaties met een of twee andere mantelzorgers), 2001 (verticaal gepercenteerd)

wie zijn de andere mantelzorgers?	relatie met hulpbehoevende		
	partner of kind	familie ^a	anderen ^b
uitsluitend gezinsleden	44		
niet uitsluitend gezinsleden	56		
(n)	(32)		
uitsluitend familieleden ^a		92	
niet uitsluitend familieleden ^a		8	
(n)		(285)	
uitsluitend anderen ^b			81
niet uitsluitend anderen ^b			19
(n)			(57)

a Zoals ouder, broer of zus, grootouder, andere familieleden.

b Zoals kennis, vriend, collega, buurman of buurvrouw (geen familie).

Bron: SCP (Mantelzorg 2001)

In situaties waarin naast de ondervraagde mantelzorger een of twee andere mantelzorgers actief zijn, zijn drie soorten hulpnetwerken te onderscheiden. Ten eerste het gezinsnetwerk: als een partner of kind hulpbehoevend is, wordt de hulp in 44% van de gevallen uitsluitend door gezinsleden gegeven. Ten tweede het familienetwerk: als een familielid geholpen wordt dan zijn de andere mantelzorgers bijna altijd (92%) familie van elkaar, dat wil zeggen een broer of zus, partner, kind(eren) of andere familieleden van de ondervraagde mantelzorger. Ten derde: als de hulpbehoevende een vriend of kennis van de ondervraagde mantelzorger is, blijken de andere mantelzorgers heel vaak vrienden of kennissen van de ondervraagde mantelzorger te zijn (81%).

Verdeling van de mantelzorg

Tabel 3.4 Type en intensiteit van de hulp gegeven door alleen en samen helpende mantelzorgers, 2001 (verticaal geperceenteerd en gemiddeld aantal uren per week)

	helpt alleen		helpt samen ^a		totaal	
	%	uren	%	uren	%	uren
alleen huishoudelijke hulp ^b	15	11,4	6	12,5	10	11,8
alleen persoonlijke verzorging ^c	0	-	0	-	0	-
alleen begeleiding ^d	17	14,1	7	15,5	11	14,6
huishoudelijke hulp en persoonlijke verzorging	7	37,3	2	-	4	43,9
huishoudelijke hulp en begeleiding	28	17,5	34	19,1	32	18,5
persoonlijke verzorging en begeleiding	5	37,9	5	38,5	5	38,3
huishoudelijke hulp, persoonlijke verzorging en begeleiding	26	40,4	46	39,7	38	39,9
totaal	100	24,4	100	29,8	100	27,6
(n)	(324)		(482)		(806)	

- Minder dan 15 cases.

a De taken en uren van de ondervraagde en andere mantelzorgers zijn opgeteld.

b Zoals schoonmaken, de was doen, boodschappen.

c Zoals baden, douchen, aankleden.

d Zoals het regelen van zaken, troosten, luisteren.

Bron: SCP (Mantelzorg 2001)

Mantelzorgers geven in meerderheid verschillende soorten hulp. De combinaties huishoudelijke hulp en begeleiding (32%) en huishoudelijke hulp, persoonlijke verzorging en begeleiding (38%) komen het vaakst voor. Deze percentages wijken af van eerder gepresenteerde cijfers (tabel 2.9). Dit komt omdat hier de hulp van de ondervraagde en andere mantelzorgers is opgeteld; hiervoor ging het alleen om de hulp van de ondervraagde mantelzorgers. Enkelvoudige hulp wordt iets vaker gegeven door mantelzorgers die er alleen voor staan.

Verdeling van de mantelzorg bij zorgdelers

Tabel 3.5 Type en intensiteit van de gegeven hulp door ondervraagde en andere mantelzorgers (selectie op samen helpende mantelzorgers), 2001 (verticaal geperceenteerd en gemiddeld aantal uren per week)

	ondervraagde mantelzorger		andere mantelzorgers		totaal	
	%	uren	%	uren	%	uren
alleen huishoudelijke hulp ^a	10	6,9	14	5,1	6	12,5
alleen persoonlijke verzorging ^b	1	-	2	-	0	-
alleen begeleiding ^c	19	8,8	20	5,8	7	15,4
huishoudelijke hulp en persoonlijke verzorging	4	35,8	5	19,5	2	-
huishoudelijke hulp en begeleiding	40	9,7	21	11,6	34	19,1
persoonlijke verzorging en begeleiding	5	25,3	8	15,3	5	38,6
huishoudelijke hulp, persoonlijke verzorging en begeleiding	22	29,8	30	25,7	46	39,7
totaal	100	15,5	100	14,4	100	29,7
(n)		(497)		(486)		(482)

- Minder dan 15 cases.

a Zoals schoonmaken, de was doen, boodschappen.

b Zoals baden, douchen, aankleden.

c Zoals het regelen van zaken, troosten, luisteren.

Bron: SCP (Mantelzorg 2001)

Hier staan de mantelzorgers centraal die de zorg delen. Opnieuw is duidelijk dat het niet zo is dat de een veel meer doet dan de ander. De ondervraagde en andere mantelzorgers geven vergelijkbare hulp en ongeveer hetzelfde aantal uren; ze werken dus als een 'team'.

Verdeling van taken tussen mantelzorgers onderling

Tabel 3.6 Taakverdeling tussen mantelzorgers onderling, bij mensen die problemen hebben met het uitvoeren van specifieke activiteiten (selectie op situaties met meerdere mantelzorgers), 2001 (horizontaal gepercenteerd)

	taak wordt door ondervraagde en andere mantelzorger(s) gedaan	taak wordt door ondervraagde of andere mantelzorger(s) gedaan	(n)
toezicht	75	25	(302)
emotionele steun	66	33	(91)
10 minuten lopen	54	46	(272)
sociale activiteiten buitenshuis	51	49	(362)
licht huishoudelijk werk	51	49	(301)
bezoek aan voorzieningen	50	50	(387)
buitenshuis verplaatsen	49	51	(344)
boodschappen	47	53	(397)
eten en drinken	47	53	(136)
toiletgebruik	46	44	(151)
regelen van het huishouden	44	56	(234)
zwaar huishoudelijk werk	42	58	(298)
aan- en uitkleden	39	61	(200)
bereiden warme maaltijd	36	64	(245)
de was doen	30	70	(308)
volledig wassen	26	74	(145)
administratie	24	76	(306)

Bron: SCP (Mantelzorg 2001)

Op het niveau van specifieke activiteiten is het samen delen ook terug te vinden. Het merendeel van de taken in het huishouden, persoonlijke verzorging en begeleiding is gezamenlijke verantwoordelijkheid van mantelzorgers. Zo zijn het houden van toezicht (75%) en bieden van emotionele steun (66%) activiteiten die gedeeld worden. Daarentegen zijn het voeren van de administratie (24%) of het volledig wassen van de hulpbehoevende (26%) juist taken die zijn toebedeeld aan slechts een helper.

Gebruik van ondersteunende diensten

Tabel 3.7 Behoeftte aan en gebruik van ondersteuning door mantelzorgers (of hun hulpbehoevenden), 2001 (horizontaal gepercenteerd)

	geen behoefte, geen gebruik	wel behoefte, geen gebruik	gebruik	(n)
gesprek met hulpverleners over de last van het helpen	58	21	20	(691)
gesprek met hulpverleners over de zorgen over de hulpbehoevende	44	21	35	(723)
gesprek met hulpverleners over de aanpak van de zorg	46	21	33	(713)
gesprek met hulpverleners over het omgaan met de hulpbehoevende	47	22	31	(705)
groepsgesprek met andere mantelzorgers	65	28	7	(708)
gebruik van een oppas ^a	58	23	20	(676)
gebruik dagopvang of activiteitencentrum ^b	83	5	12	(508)

a Om een dagdeel vrij te zijn.

b Een opvang waar de hulpbehoevende een of meer ochtenden of middagen per week naar toe gaat.
Selectie op mantelzorgers van zelfstandig wonende hulpbehoevenden.

Bron: SCP (Mantelzorg 2001)

Een op de drie mantelzorgers krijgt informatie, advies en emotionele steun. Ze ontvangen deze hulp vooral in gesprekken met hulpverleners over: de aanpak van de zorg (33%), het omgaan met de hulpbehoevende (31%) en zorgen over de hulpbehoevende (35%). Praktische steun is er in allerlei vormen en maten: 20% van de mantelzorgers maakt gebruik van een oppas en 12% meldt dat hun hulpbehoevende één of meer ochtenden per week naar een dagopvang of activiteitencentrum gaat.

Er zijn ook mantelzorgers die wel behoefte hebben aan ondersteuning maar om de een of andere reden er geen gebruik van maken. Bij sommigen komt dit omdat ze niet van het bestaan afweten, anderen weten niet hoe zulke hulp te verkrijgen is. Het percentage niet-gebruikers met behoefte is relatief hoog. Kennelijk is in de dagopvang en activiteitencentra vaker voorzien.

4 Relatie tussen mantelzorg en professionele zorg

Mantelzorg met en zonder thuiszorg

Tabel 4.1 Mantelzorgers met en zonder thuiszorg, naar relatie met hulpbehoevende, enkele hulpkenmerken en motieven (exclusief mantelzorgers van tehuusbewoners^a), 2001 (horizontaal gepercenteerd)

	zonder thuiszorg	met thuiszorg	(n)
partner	73	27	(114)
kind	83	17	(41)
ouder	45	55	(334)
broer of zus	72	28	(43)
grootouder	72	28	(18)
andere familie	43	57	(49)
rest	51	49	(148)
helpt alleen	62	38	(303)
helpt met andere mantelzorgers	49	51	(431)
mantelzorg			
≤ 8 uur en > 3 maanden	50	50	(343)
> 8 uur en ≤ 3 maanden	66	34	(117)
> 8 uur en > 3 maanden	57	43	(293)
er was niet voldoende thuiszorg beschikbaar			
speelt sterk mee	41	58	(106)
speelt een beetje mee	31	69	(140)
speelt niet mee	64	36	(455)
totaal	55	45	(754)

a Hulpbehoevende is alle twaalf maanden van 2001 of voor 2001 opgenomen in een tehuis of woonvoorziening.

Bron: SCP (Mantelzorg 2001)

45% van de mantelzorgers meldt dat de hulpbehoevende geen ondersteuning van de thuiszorg ontvangt. Mantelzorgers die hun partner of kind verzorgen stellen het relatief vaak zonder thuiszorg (resp. 73% en 83%). Verder is het zo dat mantelzorgers die alleen helpen in het merendeel geen hulp van de thuiszorg rapporteren (62%). Bij mantelzorgers die lang en veel helpen is er vaak geen hulp van de thuiszorg aanwezig (57%); bij degenen die minder intensief hulp geven, biedt de thuiszorg in de helft van de gevallen ondersteuning. Uit de tabel is ten slotte af te lezen dat bij mantelzorgers die zeggen dat het tekort aan thuiszorg (sterk of een beetje) meespeelt bij het helpen, vaak ook de thuiszorg aanwezig is.

Verdeling van de hulp tussen mantelzorg en thuiszorg

Tabel 4.2 Type en intensiteit van de gegeven hulp door mantelzorg^a en thuiszorg (selectie op mantelzorgers met thuiszorg; exclusief mantelzorgers van hulpbehoevenden in een tehuis^b), 2001 (verticaal geperceenteerd en gemiddeld aantal uren per week)

	mantelzorg		thuiszorg	
	%	uren	%	uren
alleen huishoudelijke hulp ^c	6	8,9	33	4,9
alleen persoonlijke verzorging ^d	0	-	23	6,9
alleen begeleiding ^e	7	11,8	2	-
huishoudelijke hulp en persoonlijke verzorging	4	-	23	8,8
huishoudelijke hulp en begeleiding	33	18,2	4	-
persoonlijke verzorging en begeleiding	4	-	6	10,4
huishoudelijke hulp, persoonlijke verzorging en begeleiding	47	36,6	10	19,4
totaal	100	26,0	100	8,9
(n)	(326)		(328)	

- Minder dan vijftien cases.

a Hulp van de ondervraagde en andere mantelzorgers is opgeteld.

b Hulpbehoevende is alle twaalf maanden van 2001 of voor 2001 opgenomen in een tehuis of woonvoorziening.

c Zoals schoonmaken, de was doen, boodschappen.

d Zoals baden, douchen, aankleden.

e Zoals het regelen van zaken, troosten, luisteren.

Bron: SCP (Mantelzorg 2001)

De inzet van de mantelzorg en de thuiszorg verschilt sterk. Mantelzorgers geven in het merendeel huishoudelijke hulp en begeleiding (33%) of huishoudelijke hulp, persoonlijke hulp en begeleiding (47%); de thuiszorg biedt juist vaak enkelvoudige hulp (33% alleen huishoudelijke hulp of 23% alleen persoonlijke verzorging). Ook de uren zijn verdeeld: mantelzorgers bieden veel hulp waar de thuiszorg afwezig is (en andersom). In situaties waarin beide hulpverleners zich inzetten voor dezelfde taken (zoals bij alleen huishoudelijke hulp), geven mantelzorgers meer uren hulp dan hulpverleners van de thuiszorg.

Verdeling van de taken tussen mantelzorg en thuiszorg

Tabel 4.3 Taakverdeling tussen mantelzorg^a en thuiszorg bij mensen die problemen hebben met het uitvoeren van specifieke activiteiten (selectie op mantelzorgers met thuiszorg, exclusief mantelzorgers van tehuisbewoners^b), 2001 (horizontaal gepercenteerd)

	alleen thuiszorg	samen	alleen mantelzorg	(n)
toezicht	0	20	80	(61)
bezoek aan voorzieningen	0	4	96	(267)
sociale activiteiten buitenshuis	0	4	95	(237)
buitenshuis verplaatsen	1	9	90	(238)
emotionele steun	1	27	73	(199)
administratie	1	1	98	(214)
boodschappen	2	6	92	(281)
10 minuten lopen	2	21	78	(207)
bereiden warme maaltijd	3	9	88	(190)
regelen van het huishouden	5	12	84	(199)
eten en drinken	7	27	66	(98)
de was doen	11	10	59	(247)
licht huishoudelijk werk	14	52	34	(259)
toiletgebruik	19	32	49	(122)
aan- en uitkleden	23	39	38	(191)
zwaar huishoudelijk werk	30	36	34	(278)
volledig wassen	57	22	20	(220)

a Van de ondervraagde en/of andere mantelzorgers.

b Hulpbehoevende is alle twaalf maanden van 2001 of voor 2001 opgenomen in een tehuis of woonvoorziening.

Bron: SCP (Mantelzorg 2001)

De cijfers laten een vergaande verdeling van taken zien. Als er ook mantelzorg is, voert de thuiszorg een beperkt aantal taken uit: het volledig wassen van de hulpbehoevende (57%), het zware huishoudelijk werk (30%) en het aan- en uitkleden (23%). Het doen van boodschappen, koken, het geven van eten en drinken aan de hulpbehoevende zijn taken die vrijwel uitsluitend door mantelzorgers worden gedaan.

Afstemming met de thuiszorg

Tabel 4.4 Oordeel van mantelzorgers over de afstemming met de thuiszorg (selectie op mantelzorgers van hulpbehoevenden met thuiszorg, exclusief mantelzorgers van tehuisbewoners^a), 2001 (horizontaal gepercentageerd)

	vrijwel nooit	soms	meestal	altijd	(n)
de hulp(verleners) van de thuiszorg....					
... namen de hulp over als de mantelzorger niet kon helpen (bv. bij ziekte)	60	15	13	12	(135)
... paste de hulp aan als de situatie van de mantelzorgers- veranderde (bv. tijdens vakantie)	52	15	16	17	(123)
... stemden met de mantelzorger af welke hulp er werd geboden	26	15	28	31	(173)
... stemden met de mantelzorger af wanneer hulp werd geboden	24	10	31	35	(163)
... overlegden met de mantelzorger als zaken niet goed liepen	21	24	25	30	(161)
... werkten goed samen met de mantelzorger	8	12	43	37	(165)
... kwamen voor de mantelzorger op een geschikt tijdstip	7	13	38	42	(190)
... was goed bereikbaar	5	14	35	47	(224)
... sloot goed aan bij de hulp die de mantelzorger leverde	4	11	49	37	(236)
als de thuiszorg niet kon, nam de mantelzorger over	16	28	24	32	(195)

a Hulpbehoevende is alle twaalf maanden van 2001 of voor 2001 opgenomen in een tehuis of woonvoorziening.

Bron: SCP (Mantelzorg 2001)

Mantelzorgers zijn tevreden over de praktische hulp van de thuiszorg maar minder tevreden over de organisatie ervan. Meer dan de helft van de mantelzorgers geeft aan dat de thuiszorg de hulpverlening vrijwel nooit overneemt als deze door omstandigheden (bv. ziekte) niet kan helpen (60%). Een ongeveer net zo grote groep zegt dat de thuiszorg de hulp niet aanpast als de situatie van de mantelzorger verandert (bv. tijdens vakantie of weekend weg, 52%). Ook ontbreekt bij een kwart van de respondenten overleg over welke hulp wanneer wordt geboden en als zaken niet goed lopen. Relatief positief oordelen mantelzorgers over de bereikbaarheid van de thuiszorg, het hulptijdstip en de aansluiting van de thuiszorg op de hulp die door de mantelzorger is geboden.

Vraag naar (extra) hulp van de thuiszorg

Tabel 4.5 Vraag naar (extra) thuiszorg bij mantelzorgers van hulpbehoevenden met en zonder thuiszorg (exclusief mantelzorgers van tehuusbewoners^a), 2001 (in procenten^b) en gemiddeld aantal uren per week)

	zonder thuiszorg			met thuiszorg			totaal		
	%	gem. uren	(n)	%	gem. uren	(n)	%	gem. uren	(n)
huishoudelijke hulp ^c	79		(109)	60		(127)	68		(253)
persoonlijke verzorging ^d	41		(109)	54		(127)	48		(253)
begeleiding ^e	42		(109)	48		(127)	45		(253)
medische verzorging en verpleging	14		(109)	27		(127)	23		(253)
totaal	29	13,0	(94)	44	7,3	(116)	36	10,0	(222)
(n)			(378)			(303)			(718)

a Hulpbehoevende is alle twaalf maanden van 2001 of voor 2001 opgenomen in een tehuis of woonvoorziening.

b Meerdere antwoorden mogelijk.

c Zoals schoonmaken, de was doen, boodschappen.

d Zoals baden, douchen, aankleden, medische verzorging, verpleging.

e Zoals het regelen van zaken, troosten, luisteren.

Bron: SCP (Mantelzorg 2001)

De behoefte aan (extra) thuiszorg blijkt erg groot te zijn. Een derde (36%) van alle mantelzorgers vindt dat er meer thuiszorg nodig is, en wel gemiddeld tien uur per week. Bij mantelzorgers die al thuiszorg hebben ligt de behoefte aan extra hulp hoger, op 44%; zij wensen ruim zeven uur per week extra hulp. Degenen zonder thuiszorg (29%) vinden dat dertien uur thuiszorg nodig is. De behoefte aan huishoudelijke hulp is het grootst (68%), vooral bij degenen zonder thuiszorg (79%). Ook is de vraag naar medische verzorging en verpleging opvallend hoog: van degenen die extra hulp willen wenst 23% dit type hulp van de thuiszorg.

Gewenste typen hulp van de thuiszorg

Tabel 4.6 Gewenste typen hulp van de thuiszorg (selectie op mantelzorgers die (extra) hulp van de thuiszorg willen, exclusief mantelzorgers van tehuisbewoners^a), 2001 (verticaal gepercenteerd, n = 254)

	%
alleen huishoudelijke hulp ^b	25
alleen persoonlijke verzorging ^c	8
alleen begeleiding ^d	11
huishoudelijke hulp en persoonlijke verzorging	13
huishoudelijke hulp en begeleiding	16
persoonlijke verzorging en begeleiding	13
huishoudelijke hulp, persoonlijke verzorging en begeleiding	15

a Hulpbehoevende is alle twaalf maanden van 2001 of voor 2001 opgenomen in een tehuis of woonvoorziening.

b Zoals schoonmaken, de was doen, boodschappen.

c Zoals baden, douchen, aankleden, medische verzorging, verpleging.

d Zoals het regelen van zaken, troosten, luisteren.

Bron: SCP (Mantelzorg 2001)

Helpers willen niet één specifieke hulpcombinatie: de een heeft behoefte aan uitsluitend huishoudelijke hulp (25%), een ander wenst extra huishoudelijke hulp met begeleiding (16%) en een derde wil huishoudelijke hulp, persoonlijke verzorging en begeleiding (15%). Slechts 8% van de helpers heeft uitsluitend behoefte aan (extra) hulp bij de persoonlijke verzorging. Overigens valt hieronder naast het baden, douchen en aankleden van de hulpbehoevende, ook medische verzorging en verpleging.

Aanvraag bij het regionaal indicatieorgaan (RIO)

Tabel 4.7 Aanvraag voor (extra) thuiszorg (selectie op mantelzorgers met een behoefte aan (extra) thuiszorg, exclusief mantelzorgers van tehuisbewoners^a), 2001 (verticaal gepercenteerd)

	zonder thuiszorg	met thuiszorg	totaal
geen aanvraag ingediend	63	37	49
aanvraag is afgewezen	10	39	25
aanvraag ingediend maar wacht op toekenning	11	9	10
aanvraag is toegekend maar staat op de wachtlijst	15	15	16
(n)	(109)	(124)	(248)

a Hulpbehoevende is alle twaalf maanden van 2001 of voor 2001 opgenomen in een tehuis of woonvoorziening.

Bron: SCP (Mantelzorg 2001)

Bijna de helft van de mantelzorgers die (meer) thuiszorg wensen heeft geen officiële aanvraag ingediend bij het regionaal indicatieorgaan (49%). Onder de mantelzorgers die iemand verzorgen die geen thuiszorg ontvangt, ligt dit percentage hoger, op 63%. Sommigen hebben (ondanks een behoefte aan extra thuiszorg) geen aanvraag ingediend omdat de hulpbehoevende geen vreemden in huis wilde; anderen dachten dat aanmelding geen zin had vanwege de wachtlijsten in de thuiszorg. Een heel kleine groep wist niet hoe een aanvraag moest worden ingediend of bij hen bleek aanmelding niet nodig.

Bij een kwart van de helpers is wel een aanvraag ingediend maar heeft men een afwijzing ontvangen. De rest wacht op toekenning (10%) of staat op de wachtlijst (16%).

Noodzakelijke hulp bij uitval

Tabel 4.8 Vormen van noodzakelijke hulp bij uitval^a mantelzorgers naar de aanwezigheid van thuiszorg en naar intensiteit en duur van de mantelzorg (exclusief mantelzorgers van thuisbewoners^b), 2001 (in procenten, meerdere antwoorden mogelijk)

	thuiszorg		intensiteit/duur			totaal
	zonder	met	≤ 8 uur en > 3 maanden	> 8 uur en ≤ 3 maanden	> 8 uur en > 3 maanden	
familie of huisgenoten gaan taken overnemen	85	75	84	83	76	81
de thuiszorg gaat taken overnemen	9	17	10	17	14	13
particuliere hulp wordt ingeschakeld	14	8	10	12	13	11
opname in een tehuis is onvermijdelijk	8	19	6	11	21	13
ontslag uit ziekenhuis niet mogelijk	8	11	5	16	11	9
zet een vorm van noodhulp in	81	76	88	68	73	79
zet meerdere vormen van noodhulp in	19	24	12	32	27	21
	100	100	100	100	100	100
(n)	(371)	(304)	(315)	(108)	(271)	(694)

a Meerdere antwoorden mogelijk.

b Hulpbehoevende is alle twaalf maanden van 2001 of voor 2001 opgenomen in een tehuis of woonvoorziening.

Bron: SCP (Mantelzorg 2001)

In het onderzoek is gevraagd naar de vormen van hulp die noodzakelijk zijn als mantelzorgers noodgedwongen afhaken. Dit is als volgt voorgelegd: ‘Als u in de afgelopen twaalf maanden geen mantelzorg had kunnen geven, bijvoorbeeld omdat u zelf ziek zou zijn geworden, wat zou er dan gebeurd zijn?’

81% denkt dat andere helpers hun taken overnemen als ze uitvallen. 13% verwacht dat de thuiszorg hun taken moet overnemen. Voor 13% is tehuisopname het enige alternatief. De merendeel van de mantelzorgers denkt toe te kunnen met één vorm van noodhulp (79%). Mantelzorgers die veel uren hulp geven verwachten dat meerdere hulpbronnen moeten worden ingezet, net als helpers waarbij ook thuiszorg aanwezig is.

Mantelzorg in tehuizen en woonvoorzieningen

Tabel 4.9 Mantelzorgers van al dan niet zelfstandig wonende hulpbehoevenden, naar relatie met de hulpbehoevende, enkele hulpkenmerken en motieven, 2001 (horizontaal gepercenteerd)

	hulpbehoevende woont zelfstandig	hulpbehoevende woont in tehuis of woonvoorziening ^a	(n)
partner	97	3	(118)
kind	98	2	(42)
ouder	87	13	(383)
broer of zus	84	16	(51)
grootouder	60	40	(30)
andere familie	86	14	(57)
rest	92	8	(161)
helpt alleen	92	8	(327)
helpt met andere mantelzorgers	86	14	(500)
mantelzorg			
≤ 8 uur en > 3 maanden	85	15	(406)
> 8 uur en ≤ 3 maanden	97	3	(122)
> 8 uur en > 3 maanden	91	9	(323)
totaal	89	11	(852)

a Hulpbehoevende is alle twaalf maanden van 2001 of voor 2001 opgenomen in een tehuis of woonvoorziening.

Bron: SCP (Mantelzorg 2001)

Een op de tien mantelzorgers biedt hulp aan een persoon die in een tehuis of woonvoorziening verblijft. De hulp aan niet zelfstandig wonenden wordt vooral gedeeld met andere mantelzorgers, ook is die hulp niet heel intensief (gemiddeld minder dan acht uur per week).

Verdeling van taken tussen mantelzorg en tehuispersoneel

Tabel 4.10 Taakverdeling tussen mantelzorgers^a en tehuispersoneel bij mensen die problemen hebben met het uitvoeren van specifieke activiteiten (exclusief mantelzorgers van tehuisbewoners^b), 2001 (horizontaal gepercenteerd)

	alleen tehuispersoneel	samen	alleen mantelzorg	(n)
emotionele steun	0	59	41	(65)
sociale activiteiten buitenshuis	2	34	65	(85)
buitenshuis verplaatsen	2	27	71	(69)
boodschappen	2	22	75	(78)
bezoek aan voorzieningen	3	22	75	(83)
administratie	3	9	88	(79)
toezicht	4	80	15	(17)
10 minuten lopen	10	66	25	(56)
de was doen	20	32	48	(80)
licht huishoudelijk werk	26	48	26	(73)
eten en drinken	33	50	18	(39)
toiletgebruik	44	49	7	(54)
aan en uitkleden	45	47	8	(61)
zwaar huishoudelijk werk	48	38	14	(74)
regelen van het huishouden	57	24	19	(59)
volledig wassen	61	28	11	(58)
bereiden warme maaltijd	69	17	14	(76)

a Van de ondervraagde en/of andere mantelzorgers.

b Hulpbehoevende is alle twaalf maanden van 2001 of voor 2001 opgenomen in een tehuis of woonvoorziening.

Bron: SCP (Mantelzorg 2001)

Het tehuispersoneel helpt als enige hulpverlener bij vele activiteiten: warme maaltijd (69%), het volledig wassen van de hulpbehoevende (61%) en het regelen van het huishouden (57%), zwaar huishoudelijk werk (48%), et cetera. De meer 'uithuizige' activiteiten worden bijna uitsluitend door mantelzorgers gedaan (boodschappen doen, bezoek aan voorzieningen, buitenshuis verplaatsen) net als het doen van de administratie.

5 Financiële aspecten

Extra uitgaven: definitie, voorkomen en gemiddelde uitgaven

Tabel 5.1 Definitie en voorkomen van de posten van extra uitgaven van mantelzorgers, 2001 (verticaal gepercenteerd, meerdere antwoorden mogelijk, gemiddelde uitgaven 2001 in euro's)

post	omschrijving	%	gem. uitgaven 2001 voor alle mantelzorgers (in euro's)	gem. uitgaven 2001 voor degenen die deze kosten maakten (in euro's)
telefoonkosten	extra telefoonkosten	41	55	134
vervoer van de hulpbehoevende	extra uitgaven voor het vervoer van de hulpbehoevende naar winkels, ziekenhuis, huisarts, enz.	40	138	344
reizen naar de hulpbehoevende	extra uitgaven voor het reizen naar de hulpbehoevende toe	39	163	415
wassen en reinigen	extra uitgaven voor wassen en reinigen van beddengoed en kleding (van de hulpbehoevende)	20	31	153
levensonderhoud	extra uitgaven voor het levensonderhoud van de hulpbehoevende (schulden betalen, voeding, kleding, huur, zakgeld)	15	114	761
hulpmiddelen	extra uitgaven voor de aanschaf van hulpmiddelen voor de hulpbehoevende (stok, rollator, bril of lenzen)	8	27	330
woningaanpassingen	extra uitgaven voor het aanbrengen van woningaanpassingen voor hulpbehoevende (handgrepen, aanpassing van douche, bad of toilet)	6	15	252
huishoudelijke hulp	extra uitgaven van huishoudelijke hulp voor het eigen huishouden van de mantelzorger	5	41	835
particuliere hulp	extra uitgaven voor het inschakelen van een particuliere hulp voor de hulpbehoevende	3	26	798
kinderopvang	extra uitgaven voor kinderopvang voor de eigen kinderen van de mantelzorger om meer tijd te hebben om te helpen	3	17	567
het bevorderen van de eigen deskundigheid	extra uitgaven voor het bevorderen van de eigen deskundigheid om zo beter te kunnen helpen	3	9	312
alle posten		72	617	856
(n)		(852)	(852)	(varieert)

Bron: SCP (Mantelzorg 2001)

Aan mantelzorgers werd gevraagd in hoeverre zij extra uitgaven hadden die verband houden met de mantelzorg, extra uitgaven die zij niet zouden hebben als ze geen hulp hadden verleend. Extra uitgaven zijn berekend over een heel jaar (2001).

In totaal heeft 72% van de mantelzorgers extra uitgaven die voortkomen uit de hulp die zij geven. Telefoonkosten komen het meest voor als extra uitgaven (41% van de mantelzorgers heeft deze extra uitgaven), gevolgd door extra uitgaven voor het vervoer van de hulpbehoevende (40%) en uitgaven voor het reizen naar de hulpbehoevende toe (39%). De uitgaven die het hoogst kunnen oplopen zijn extra uitgaven voor het inschakelen van een huishoudelijke hulp (gemiddeld € 835 voor mantelzorgers die deze uitgaven hebben); extra uitgaven voor het inschakelen van een particuliere hulp (gemiddeld € 798 voor mantelzorgers die deze uitgaven hebben) en extra uitgaven voor het levensonderhoud van de hulpbehoevende (gemiddeld € 761 voor mantelzorgers die deze uitgaven hebben). De gemiddelde uitgaven zijn het laagst voor de post die het meest voorkomt, de telefoonkosten (gemiddeld € 134 voor mantelzorgers die deze uitgaven hebben).

Extra uitgaven: voorkomen van uitgaven naar duur en intensiteit van de zorg

Tabel 5.2 Voorkomen van posten van extra uitgaven naar duur en intensiteit van de geboden mantelzorg, 2001 (verticaal gepercenteerd, meerdere antwoorden mogelijk)

post	≤ 8 uur per week en > 3 maanden	> 8 uur per week en ≤ 3 maanden	> 8 uur per week en > 3 maanden	totaal
telefoonkosten	34	38	52	41
vervoer van de hulpbehoevende	35	33	50	40
reizen naar de hulpbehoevende	45	34	34	39
wassen en reinigen	13	19	29	20
levensonderhoud	12	15	19	15
hulpmiddelen	2	7	16	8
woningaanpassingen	3	2	11	6
huishoudelijke hulp	1	3	11	5
particuliere hulp	1	2	7	3
kinderopvang	1	2	6	3
het bevorderen van de eigen deskundigheid	2	0	6	3
alle kosten	68	64	80	72
(n)	(405)	(123)	(323)	(851)

Bron: SCP (Mantelzorg 2001)

Het voorkomen van de specifieke extra uitgaven hangt onder andere af van de duur en intensiteit van de hulp. In het algemeen komen alle extra uitgaven het meest voor bij de mantelzorgers die meer dan drie maanden meer dan acht uur per week hulp geven. Een uitzondering wordt gevormd door de uitgaven voor het reizen naar de hulpbehoevende toe, die het meest voorkomen bij de mantelzorgers die minder dan acht uur per week helpen.²

Extra uitgaven: hoogte van de gemiddelde uitgaven naar duur en intensiteit van de zorg

Tabel 5.3 De hoogte van de extra uitgaven naar duur en intensiteit van de zorg, 2001
(verticaal gepercentageerd, gemiddelde uitgaven in euro's)

	≤ 8 uur en > 3 maanden	> 8 uur en ≤ 3 maanden	> 8 uur en > 3 maanden	totaal
geen extra uitgaven	32	36	20	28
€ 1 - € 250 per jaar	33	43	24	31
€ 251 - € 500 per jaar	15	17	14	15
€ 501 - € 1000 per jaar	13	3	14	12
≥ € 1001 per jaar	7	1	29	14
totaal	100	100	100	100
gemiddelde uitgaven per jaar	€ 364	€ 131	€ 1117	€ 617
(n)	(405)	(123)	(323)	(851)

Bron: SCP (Mantelzorg 2001)

Zo'n 14% van alle mantelzorgers heeft extra uitgaven van € 1000 per jaar of meer. Deze extra uitgaven kunnen variëren van gemiddeld € 131 per jaar voor de mantelzorgers die korter dan drie maanden hulp geven, tot gemiddeld € 1117 voor de mantelzorgers die lang en intensief hulp geven.

Ontvangen vergoedingen

**Tabel 5.4 Ontvangen vergoedingen door mantelzorgers die extra uitgaven hebben, 2001
(= 72% van de totale populatie) (verticaal gepercentageerd)**

	%
mantelzorgers die een vergoeding ontvangen	
via de hulpbehoevende ^a	10
via de inkomstenbelasting	1
via de bijzondere bijstand	1
via een onbekende bron	2
totaal (mantelzorgers die wel een vergoeding ontvangen) ^b	13
mantelzorgers die geen vergoeding ontvangen	
omdat de hulpbehoevende het niet kon betalen	5
omdat de mantelzorger de regelingen voor vergoeding niet kende	15
omdat het aanvragen van een vergoeding te ingewikkeld was	6
omdat de kosten geen probleem waren	51
omdat de mantelzorger zijn/haar hand niet wilde ophouden	22
totaal (mantelzorgers die geen vergoeding ontvangen) ^c	87
totaal	100
(n)	(613)

a De gemiddelde vergoeding bedroeg € 321; voor de andere bronnen kan geen gemiddelde vergoeding worden gegeven.

b Het totaal (10% + 1% + 1% + 2%) telt op tot meer dan 13%; eenzelfde mantelzorger kan uit meerdere bronnen een vergoeding ontvangen.

c Het totaal (5% + 15% + 6% + 51% + 22%) telt op tot meer dan 87%; eenzelfde mantelzorger kan meerdere redenen hebben waarom er geen vergoeding wordt ontvangen.

Bron: SCP (Mantelzorg 2001)

In hoeverre worden mantelzorgers gecompenseerd voor hun extra uitgaven? Van de mantelzorgers die extra uitgaven hebben, ontvangt 87% geen vergoeding en 13% wel.³ Vergoedingen worden overwegend verkregen via de hulpbehoevende⁴ en deze bedragen gemiddeld € 321 per jaar (voor degenen die een dergelijke vergoeding ontvangen).

De mantelzorgers die geen vergoeding ontvangen, vinden het overwegend geen probleem dat zij extra uitgaven hebben of willen hun hand niet ophouden.

Derving van inkomen

Tabel 5.5 Derving van inkomen door mantelzorgers jonger dan 65 jaar, 2001
(n = 743; verticaal gepercenteerd)

	%	gem. aantal uur minder gewerkt dan gewenst in 2001
mantelzorgers < 65 jaar die inkomen derven	19	552
waarvan mantelzorgers zonder betaald werk die inkomen derven ^a	7	823
waarvan mantelzorgers met betaald werk die inkomen derven ^b	12	396
omdat zij minder zijn gaan werken	6	206
omdat zij (tijdelijk) zijn gestopt met werken	5	474
omdat zij de mogelijkheid op meer werk hebben afgehouden	3	-

a Mantelzorgers die inkomen derven omdat zij wel willen werken maar hier niet toe in staat zijn omdat zij hulp moeten geven.

b Het totaal (12%) van de mantelzorgers met betaald werk is ongelijk aan de optelling van de drie vormen van inkomensderving (6% + 5% + 3%). Per mantelzorgers kunnen in een enkel jaar meerdere vormen van inkomensderving voorkomen. Een mantelzorgers kan bijvoorbeeld eerst minder gaan werken en vervolgens stoppen met werken.

- Te weinig cases om een gemiddelde uit te kunnen rekenen.

Bron: SCP (Mantelzorg 2001)

Mantelzorg kost soms zo veel tijd en moeite dat de combinatie met betaald werk problemen oplevert. Er kan dan worden gesproken van derving van inkomen. In totaal derft 19% van de mantelzorgers jonger dan 65 jaar inkomen. Zo'n 7% van de mantelzorgers jonger dan 65 jaar heeft geen betaald werk maar kan ook niet gaan werken omdat dit niet te combineren is met de zorg. Zo'n 12% van de mantelzorgers jonger dan 65 jaar heeft betaald werk, maar derft inkomen omdat men minder betaald werk kan verrichten dan gewenst of mogelijk is. Het kan dan gaan om minder gaan werken (6%), stoppen met werken (5%) of het afhouden van meer werk (3%).

Gemiddeld werken alle mantelzorgers die inkomen derven 552 uur op jaarbasis minder dan gewenst of mogelijk is.

Financiële problemen

Tabel 5.6 Financiële problemen bij mantelzorgers, 2001 (horizontaal gepercentageerd)

		geen financiële problemen	af en toe/ regelmatig financiële problemen	totaal	(n)
hulpbehoevende is lid huishouden man- telzorger	ja	84	16	100	(159)
	nee	95	5	100	(656)
huishoudinkomen mantelzorger	< € 10.891 per jaar	90	10	100	(88)
	€ 10.891 - € 18.605 per jaar	91	9	100	(152)
	€ 18.605 - € 24.958 per jaar	87	13	100	(152)
	> € 24.958 per jaar	97	3	100	(325)
inkomensderving	nee	95	5	100	(677)
	ja	80	20	100	(132)
totale extra uitgaven	geen extra uitgaven	98	2	100	(192)
	€ 1 - € 250 per jaar	97	3	100	(223)
	€ 251 - € 500 per jaar	93	7	100	(150)
	€ 501 - € 1000 per jaar	93	7	100	(107)
	≥ € 1001 per jaar	74	26	100	(121)
extra uitgaven voor levensonderhoud	niet gemaakt	95	5	100	(692)
	wel gemaakt	81	19	100	(120)
totaal		93	7	100	(815)

Bron: SCP (Mantelzorg 2001)

Van alle mantelzorgers komt 7% door de extra uitgaven wel eens in de financiële problemen, bij 1,5 % (percentage staat niet in de tabel) gebeurt dat op een regelmatige basis. Financiële problemen komen meer voor bij mantelzorgers die een hulpbehoevende binnen het eigen huishouden helpen, omdat de uitgaven voor levensonderhoud zwaar drukken op het eigen huishoudbudget. Verder komen financiële problemen meer voor als het huishoudinkomen lager is dan € 25.000 per jaar en naarmate de uitgaven verder oplopen. Mantelzorgers die op één of andere wijze inkomen derven, ten slotte, komen ook sneller in de financiële problemen.

Behoeftte aan een vergoedingsregeling

Tabel 5.7 Behoeftte aan een vergoedingsregeling, 2001 (horizontaal gepercenteerd)

		behoefte aan een vergoedingsregeling			totaal	(n)
		nee	ja	ja, dringend		
De mantelzorger helpt een:	partner	61	32	7	100	(115)
	kind	62	31	7	100	(42)
	ouder	75	22	3	100	(375)
	zus of broer	81	19	0	100	(48)
	grootouder	80	20	0	100	(30)
	andere familie	91	7	2	100	(55)
	rest	86	12	3	100	(155)
combinatie zorg en werk is zwaar	nee	80	18	3	100	(617)
	ja	60	36	4	100	(194)
financiële problemen	nee	80	19	1	100	(769)
	af en toe/ regelmatig	20	53	27	100	(60)
totaal		76	21	3	100	(811)

Bron: SCP (Mantelzorg 2001)

Behoeftte aan een vergoedingsregeling bestaat bij 24%⁵ van de mantelzorgers, zo'n 3% heeft zelfs dringend behoefte aan een vergoedingsregeling. Relatief veel behoefte aan zo'n regeling bestaat er bij mantelzorgers die voor een partner of voor een kind zorgen, of bij mantelzorgers die moeite hebben om (betaald) werk en zorg te combineren. De meeste behoefte aan een vergoedingsregeling bestaat er voor de hand liggend bij mantelzorgers die door hun hulp in de financiële problemen raken.

Bereidheid tot verlenen van mantelzorg: relatie met hoogte van de uitgaven

Tabel 5.8 Bereidheid om meer hulp te geven naar de hoogte van de uitgaven, 2001
(selectie mantelzorgers met uitgaven, horizontaal gepercenteerd)

hoogte van de uitgaven	de uitgaven waren een belemmering om (meer) mantelzorg te verlenen		(n)
	nee	ja	
geen extra uitgaven	100		(20)
€ 1 - € 250 per jaar	97	3	(183)
€ 251 - € 500 per jaar	95	5	(140)
€ 501 - € 1000 per jaar	99	1	(100)
≥ € 1001 per jaar	89	11	(119)
totaal	95	5	(562)

Bron: SCP (Mantelzorg 2001)

Voor 5% van de mantelzorgers vormen de uitgaven een belemmering om meer zorg te geven, maar dit percentage is sterk afhankelijk van de hoogte van de uitgaven. Voor mantelzorgers die meer dan € 1000 per jaar kwijt zijn aan mantelzorg gerelateerde uitgaven, geeft 11% aan dat de uitgaven een probleem vormen om meer hulp te gaan geven. Over de mantelzorgers die helemaal afzien van het geven van hulp omdat de uitgaven een te groot probleem vormen, is geen informatie.

Noten

- 1 Te bestellen of te downloaden via de website van het SCP: www.scp.nl.
- 2 Uit het onderzoek blijkt dat deze groep vaker voor een hulpbehoevende zorgt die geen deel uitmaakt van het eigen huishouden, waardoor de reiskosten sneller oplopen.
- 3 Het onderzoek vond plaats in 2001. Het is niet bekend in hoeverre het toenemend gebruik van het persoonsgebonden budget invloed heeft op deze cijfers.
- 4 Bepalend is de relatie tussen de mantelzorger en de hulpbehoevende. Partners geven geen vergoeding aan elkaar, ouders wel aan hun kinderen die voor hen zorgen, en hulpbehoevenden geven ook vaker een vergoeding als de mantelzorger geen familie van hen is.
- 5 De behoefte aan een vergoedingsregeling hoeft niet voort te komen uit financiële overwegingen, maar kan ook gebaseerd zijn op de behoefte aan erkenning.